

2

Kapitoly z dějin čínského starověku (do začátku 3. století n. l.)

PhDr. Vladimír Liščák, DSc.
Orientální ústav AV ČR,
v. v. i., PRAHA
vliscak@orient.cas.cz

- ❖ Doba bronzová. První státní útvary.
- ❖ Dynastie Sia a Šang (asi 2200-asi 1045 př. n. l.).
- ❖ Stát a společnost, hospodářství, náboženství, vojenství a válečnictví.
 - ❖ Vývoj na území Číny mimo tradiční dynastie Sia a Šang

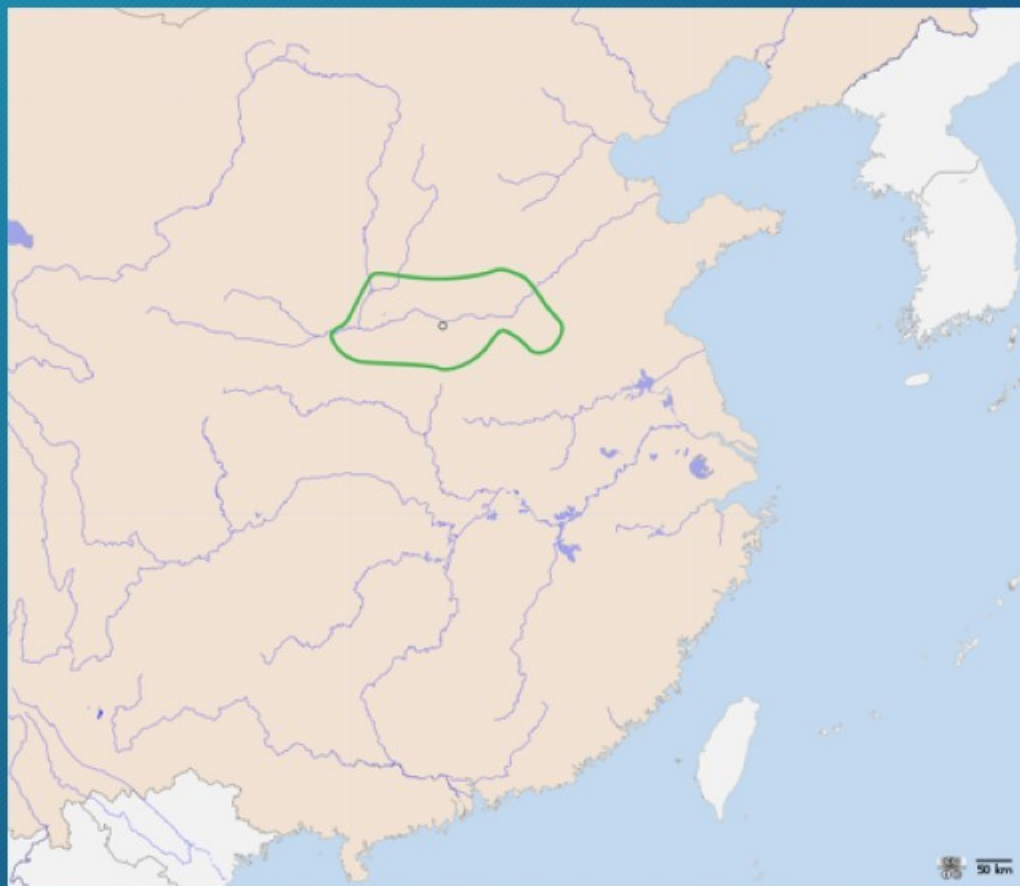
- Sia 夏朝 *Xià Cháo*
- Šang 商朝 *Shāng Cháo* (殷代 *Yīn dài*)
- Čou 周朝 *Zhōu Cháo*
- Tři dynastie čínskému starověku (*San-taj* 三代 *Sāndài*)
- *Xia-Shang-Zhou Chronology Project* (夏商周断代工程 *Xià Shāng Zhōu Duàndài Gōngchéng*)
- Veliký Jü 大禹 *Dà Yǔ* (asi 2070-2025 př. n. l.)
- Čchi 启 *Qǐ*

Obecný úvod

3

- Velká čínská nížina (Čung-jüan 中原 *Zhōngyuán*, „Centrální planina“)
- Chung-šan 红山文化 *Hóngshān wénhuà* (asi 3400-2300 př. n. l., podle jiného datování 4700-2900 př. n. l.)
- Lung-šan 龙山文化 *Lóngshān wénhuà* (asi 3000-2000 př. n. l.)
- čtyři hlavní archeologické subkutury

Přibližné území dynastie Sia

- **subkultura („dynastie“)** Sia navazovala na chenanskou variantu pozdně neolitické kultury Lung-šan a rozvíjela se zejména ve střední části Velké čínské nížiny (provincie Che-nan a jižní Šan-si);
- **subkultura („dynastie“)** Šang byla zřejmě pokračováním kultury Ta-wen-kchou (provincie Šan-tung) a byla mocnou politickou silou východní Číny ještě dříve, než zvítězila nad Sia. O přesvědčivosti šangské kultury či civilizace svědčí i to, že přežívala i po své porážce (ve 12./11. století př. n. l.) v čouské kultuře až do konce dynastie Čou;

- **třetí subkultura** je totožná s raným čouským obdobím;
- **čtvrtá subkultura**, která sice nemá dynastické pojmenování, ani neznáme jména jejích panovníků, ale jež se stejně významně podílela na formování čínské civilizace a kultury, navazovala na kultury lesostepních oblastí Sibiře a střední Asie. Jejím nejstarším projevem byla zmíněná kultura chungšanská a pokračovala i v době dynastie Šang a Západní Čou

- San-sing-tuej 三星堆 *Sānxīngduī* (provincie S'-čchuan) (13.-12. století př. n. l.)
- Sin-kan 新干 *Xīngàn* (provincie Ťiang-si) (12. století př. n. l.)
- nejstarší bronzы, které daly celému období jméno doba bronzová, patří kultuře Er-li-tchou 二里头文化 *Èrlǐtóu Wénhuà* (asi 1900-1500 př. n. l.) ve střední Číně, která bývá ztotožňována s tradiční dynastií Sia
 - doklady řemeslného zpracování nefritu
- výroba bronzových předmětů nejružnějšího určení - rituálních nádob, hudebních nástrojů, zbraní, pracovního nářadí i ozdob - se však naplno rozvinula až v období následujícím, době Šang
- výroba keramiky dosáhla v tomto období vynikajících výsledků (protoporcelán)
- poměrně přesný cyklický lunisolární kalendář

- písemné památky
- věšebné nápisy na kostech zvířat a želvích krunýřích (čínsky *t'ia-ku-wen* 甲骨文 *jiǎgǔwén*) z přelomu 14. a 13. století př. n. l.
- seznamy vládců dynastií Šang i Sia
- již od konce 3. tisíciletí př. n. l. vznik raných měst
- 2. tisíciletí př. n. l. - již existovaly i dálkové obchodní styky: „Lazuritová cesta“ a „nefritová cesta“ propojily Čínu se střední Asií
- lazurit z dolů v Badachšanu a nefrit z dolů v oblasti dnešního Jarkandu a Chotanu v Sin-t'iang

Doba bronzová a první státní útvary

8

- počátky metalurgie známe již z neolitických kultur, nejméně od doby kolem 3000 př. n. l.
- období chalkolitu (z řeckého *chalkós χαλκός* = kov, měď, bronz, *líthos λίθος* = kámen), nebo období eneolitu (z latinského *aēneus* = měděný)
- na konci 3. tisíciletí př. n. l. vznikají první státní útvary na území Číny (severovýchodní a střední Čína) (Chung-šan, Sia)

Doba bronzová a první státní útvary

9

- Dynastie Sia (asi 2070-1600 př. n. l. podle zpřesněných dat) je v čínských historických pramenech popsána jako první ze Tří dynastií
- **Veliký Jü (Ta Jü 大禹 *Dà Yǔ*)**
 - podle tradice vládl na přelomu 22. a 21. století př. n. l. (podle zpřesněné chronologie asi 2070-2025 př. n. l.)
 - ve starověké čínské mytologii je znám především jako kulturní hrdina, přemožitel velké potopy

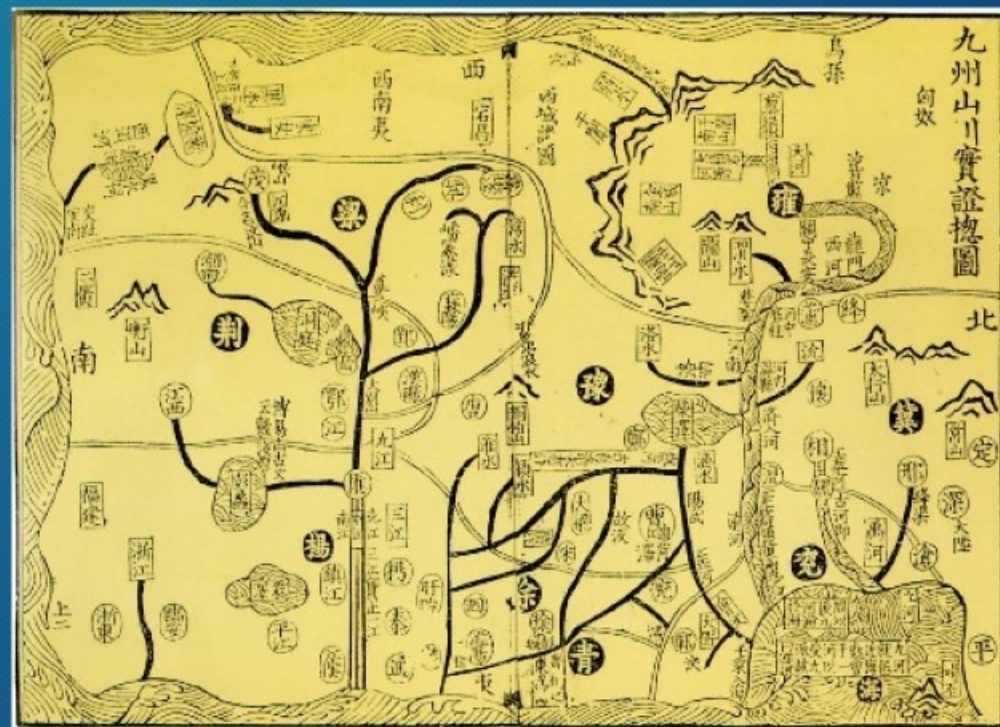
*Veliký Jü zastavuje povodeň.
Vyobrazení z chanské hrobky*

Doba bronzová a první státní útvary

10

- po osmi až deseti letech usilovné práce, kdy musel například hloubit průchod horami, se mu nakonec podařilo svést velké řeky do moře
- „Jüüv krok“ (*Jü pu* 禹步 *Yǔ bù*) - vzor pro magický taoistický tanec
- vyhubil v močálech hady a draky a učinil zemi způsobitou pro obdělávání
- Jüovi se připisovalo rozdělení Číny na devět oblastí (*t'iou čou* 九州 *Jiǔ zhōu*), položení devíti hlavních silnic, ohrazení násypy devíti jezer a změření devíti vrcholků

Doba bronzová a první státní útvary

11

- *Jü-kung* (doslova: Jüův tribut), oddíl *Knihy Sia* (夏書·禹貢 *Xiàshū: Yǔ gòng*) z *Klasické knihy dokumentů* (Šang šu 尚書 *Shàngshū* či Šu t'ing 書經 *Shūjīng*)
- podobné rozdělení území dynastie Sia na devět oblastí nacházíme i na poměrně nedávno (1994) objevených bambusových úštěpcích rukopisu *Žung-čcheng-š'* 容成氏 *Róng chéng shì* ze státu Čchu z období Válčících států; rukopis však uvádí jiná jména oněch oblastí

Doba bronzová a první státní útvary

12

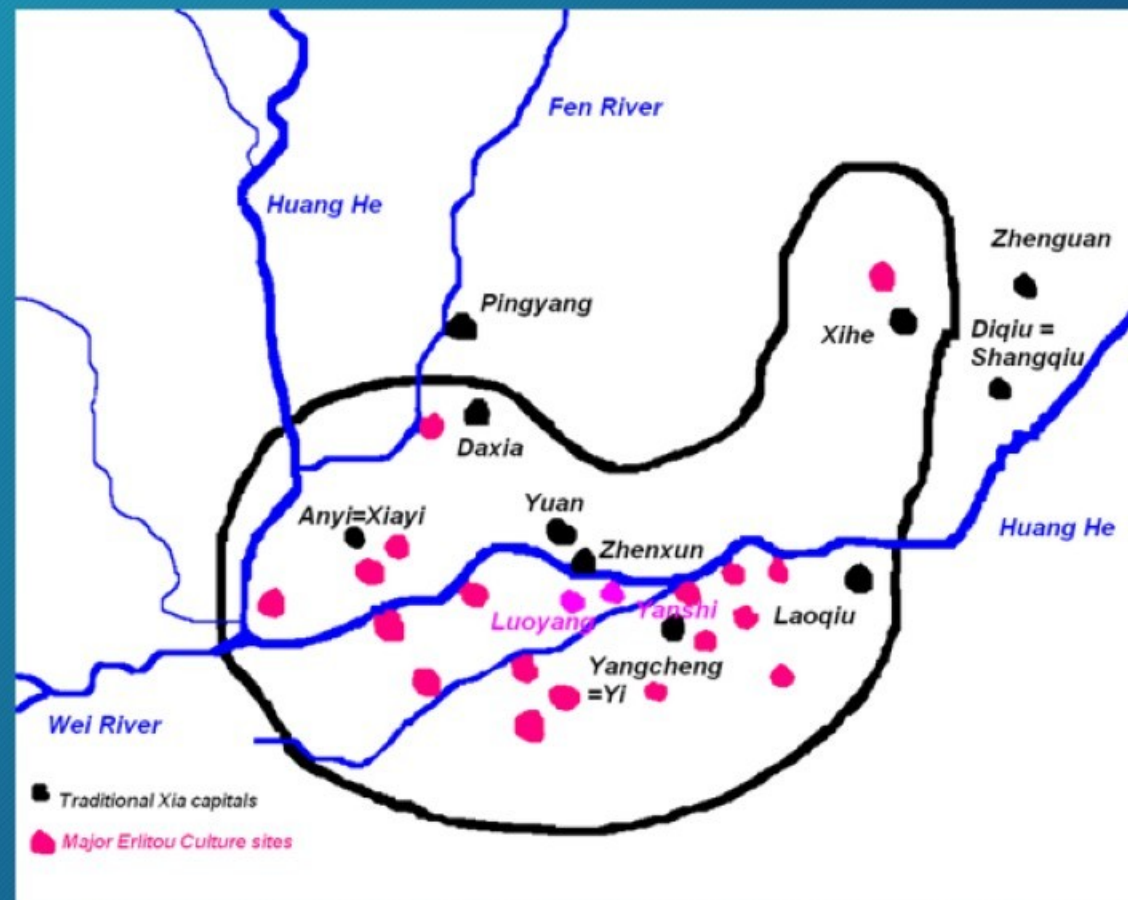
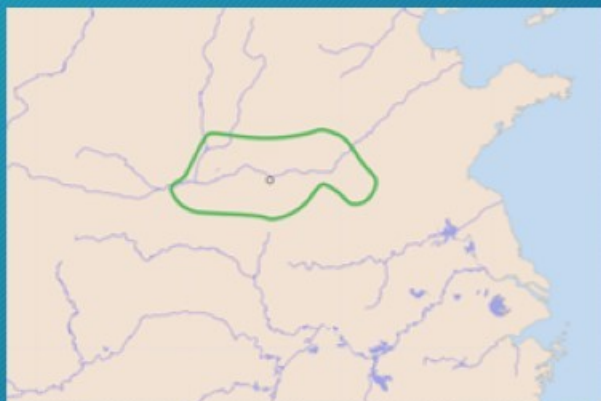
- Kchuaaj-t'i 会稽山 *Kuaijī Shān* (v dnešním Šao-singu v provincii Če-t'iang)
- mauzoleum Velikého Jüa

Doba bronzová a první státní útvary

13

- Er-li-tchou (二里头 Èrlitóu) u města Jen-š' v provincii Che-nan - nálezy z doby kolem 1900-1700 př. n. l.
- Er-li-tchou I a II zahrnovala rozsáhlou oblast severozápadního Che-nanu a jižní Šan-si

Doba bronzová a první státní útvary

14

- V Er-li-tchou u Luo-jangu v severozápadním Che-nanu tak bylo odhaleno naleziště o rozloze asi 3 km²
- sousední oblasti v provinciích Šen-si a Šan-si, Che-pej a Chu-pej
- čtyři archeologické vrstvy, z nichž dvě nejbohatší (Er-li-tchou III a IV) lze datovat do poloviny 2. tisíciletí př. n. l., tedy podle textových pramenů do konečné fáze dynastie Sia
- nález čtvercového palácového objektu se stranou o délce 100 metrů
- Největší částí komplexu obehnaného valy a přístupného branou z jihu byla obrovská terasa, která v severní části obepínala budovu o rozměrech 30 x 11 metrů

Doba bronzová a první státní útvary

15

- Při stavbě terasy se nejdříve odebrala země asi do hloubky dvou metrů, potom se opět velice pracným postupem po vrstvách nanášela a zhutňovala na extrémně tvrdé vrstvy o síle asi 4,5 cm, až přesahovala okolní terén o 80 cm
- Tato technika, jež byla známa už dříve a které se po celou dobu bronzovou dávalo přednost před kameny a cihlami, se použila i při stavbě jediné budovy uvnitř ohrazeného terénu
- Kromě paláce i jiné nálezy z Er-li-tchou naznačují stratifikovanou společnost s dostatkem prostředků k tomu, aby alespoň dočasně mohla některé své příslušníky uvolnit z bezprostřední produkce potravin

Rekonstrukce paláce v Er-li-tchou

Doba bronzová a první státní útvary

16

- Většina artefaktů a zemědělských nástrojů nalezených v Er-li-tchou je zhotovena z kamene, mušlí, kostí nebo keramiky.
- Rovněž se našly lakované předměty s dřevěným jádrem a předměty z nefritu, i když zdaleka ne tak početné jako v Liang-ču, neolitické nefritové kultuře

*Keramické nádoby
z Er-li-tchou*

Doba bronzová a první státní útvary

17

- želví krunýře a lopatky prasat, hovězího dobytka a ovcí mohly být používány k věštění
- stopy lidských obětí
- v kultuře Er-li-tchou se i obchodovalo - nalezené materiály jako měď, cín, nefrit, želvovina a ulity kauri se na místě jejich nálezu přirozeně nevyskytují
- značky na keramice se nápadně podobají pozdějším šangským znakům

Er-li-tchou													
Šang													

Doba bronzová a první státní útvary

18

- hlavní pozornost mezi nálezy v Er-li-tchou vzbudily bronzové nástroje z hrobů, zvláště sečné a bodné zbraně a několik málo nádob
- používání velice cenných a patrně potravinami naplněných bronzových nádob jako pohřebních darů, technika odlévání bronzu, zdobení bronzu během odlévání i tvary nádob z Er-li-tchou byly důležité pro vývoj v pozdějších stoletích
- největší sídlo na čínském území do přibližně 1500 př. n. l.
- vlastní palácový okrsek měl asi 12 ha, spolu s ceremoniální oblastí, dílnami produkující výrobky pro elitu a hroby elit mělo jádro osídlení, existující ve fázích II až IV, rozlohu 70 ha
- počet obyvatel města v jeho největším rozkvětu ve fázi III je odhadován na 18-30 tisíc s rozlohou města kolem 300 ha.

Doba bronzová a první státní útvary

19

Bronzové nádoby t'üe 爵 jué z Er-li-tchou

Dynastie Šang (asi 1600-asi 1045 př. n. l.)

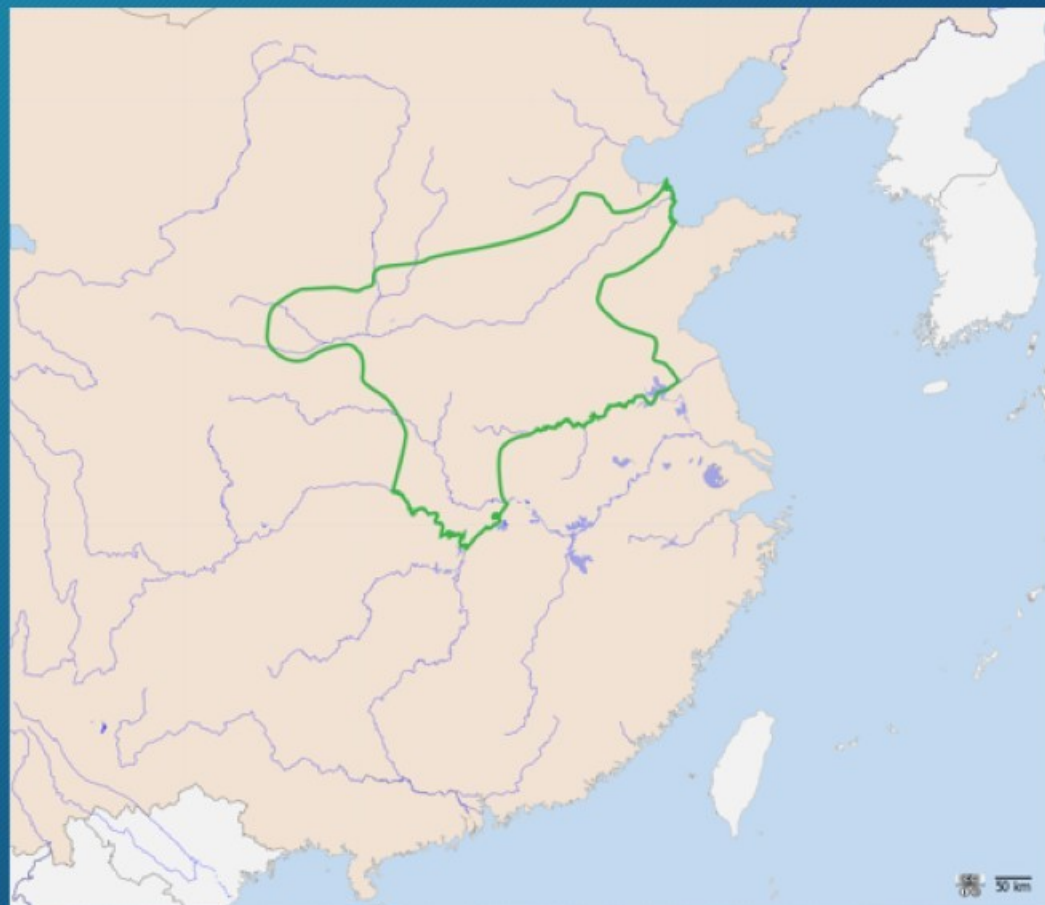
20

- Šang 商朝 *Shāng Cháo* (殷代 *Yīn dài*) (podle tradice vládla v letech 1766-1122 př. n. l.)
- postupně se vystříдалo jedenatřicet králů v sedmnácti generacích
- Čeng-čou 郑州 *Zhèngzhōu*
- An-jang 安阳 *Ānyáng*
- šangská kultura se zrodila z lungšanské kultury v Che-nanu anebo jiných pozdně neolitických kultur na východě nebo severovýchodě Číny

Dynastie Šang (asi 1600-asi 1045 př. n. l.)

21

- dynastie Šang-Jin 商殷 *Shāng Yīn*
- rozkládala se na podstatně větším území než dosud známé čínské neolitické kultury
- mezi dnešními provinciemi S'-čchuan, Chu-nan, Če-t'iang, Liao-ning, Vnitřní Mongolsko a Šen-si
- jádro představovala severní polovina Che-nanu a jižní polovina Che-peje, jihozápad Šan-tungu, severní An-chuej a jihozápad Ťiang-su

Jádro šangského území

Dynastie Šang (asi 1600-asi 1045 př. n. l.)

22

- kultovní centrum na území dnešní vesnice Siao-tchun 小屯村 *Xiǎotún Cūn* u An-jangu a v jeho okolí na ploše asi jen 30 km²
- další příslušníci elity obývali nedaleká sídliště
- Šangská říše mohla ve střední fázi své existence pravděpodobně expandovat a rozšířit politický i kulturní vliv, později se opět musela spokojit se svým původním územím

Dynastie Šang (asi 1600-asi 1045 př. n. l.) prameny

23

- *Základní letopisy o Jin (Jin pen-t'i 殷本纪 Yīn běnjì)*
- S'-ma Čchien 司马迁 *Sīmǎ Qiān: Historikovy zápisy (Š'-t'i 史记 Shǐjì)*
(1. století př. n. l.)
- *Kniha písní (Š'-t'ing 诗经 Shījīng)*
- *Kniha dokumentů (Šu-t'ing 书经 Shūjīng)*
 - kapitola *Tchang š'* (*Tchangova řeč 汤誓 Tāng shì*)
 - Tchang byl první vládce dynastie Šang (kolem roku 1600 př. n. l.)

Dynastie Šang (asi 1600-asi 1045 př. n. l.) prameny

24

- antikvární, protoarcheologický zájem
 - například jeden raný dokument připisuje Konfuciovi identifikaci starého hrotu šípu
 - jiný raný text popisuje šangské nádoby k jídlu a pití
 - nejstarší čínský knižní katalog uvádí dílo jménem *Nápisy Žlutého císaře* (*Chuang-ti ming* 黄帝铭 *Huángdì míng*) - pravděpodobně tak dokládá, že už v 1. století n. l. existovala sbírka nápisů (na bronzích)
 - jiný autor v 1. století n. l. hovoří o tom, že jeho doba používá zbraně ze železa, ale že v dávných časech byly nástroje a zbraně z kamene, později z bronzu a že pokaždé se používaly jako hrobová výbava
 - předkládá tím výpověď, jež se musí nutně zakládat na nějakých nálezech - možná i na vylupování hrobů

Dynastie Šang (asi 1600-asi 1045 př. n. l.)

prameny

25

- za archeologicky nejstarší fázi šangské kultury se obvykle považuje Čeng-čou 郑州 *Zhèngzhōu*, jež se nazývá po nalezišti v dnešním milionovém městě Čeng-čou v provincii Che-nan, známém už od počátku padesátých let 20. století
- Er-li-tchou IV (asi 1600 př. n. l.)
- -> Po 亳 *Bó*, založené za vlády zakladatele dynastie Tchanga 汤 *Tāng*
- Er-li-kang 二里岗文化 *Èrlǐgāng wénhuà*
 - rané období datováno do období 1600-1450 př. n. l.,
 - svrchní fáze do let 1450-1300 př. n. l.
- -> Ao 囿 *Áo*

Dynastie Šang (asi 1600-asi 1045 př. n. l.) prameny

26

- monumentální městská hradba z dusané hlíny o obvodu 7 km, uvnitř které lze prokázat více než dvacet základů značně velkých budov
- odhaduje se, že u základny byla široká až 20 metrů a vysoká byla 8 metrů
- mimo hradby se nacházely dílny a hřbitovy, avšak jen s několika skromnými hroby, jež patrně nebyly vladařské
- Pchan-lung-čcheng 盘龙城 *Pánlóngchéng* (450 km jižně od Čeng-čou)
- Roderick Campbell (2014), *Archaeology of the Chinese Bronze Age: From Erlitou to Anyang*. Cotsen Institute of Archaeology ISBN 978-1-931745-98-7

Dynastie Šang (asi 1600-asi 1045 př. n. l.) prameny

27

- Pchan-lung-čcheng byl osídlen již v epoše Er-li-tchou, kdy ho tvořilo několik menších sídlišť o celkové ploše kolem 200 000 m²
- na počátku epochy Er-li-kang se však sídlo náhle rozrostlo až na plochu 1 km² s ohrazeným centrem o ploše 75 000 m²
- nejjižnější základna Er-li-kangu, určená snad ke kontrole místních zdrojů, např. měděných dolů

Dynastie Šang (asi 1600-asi 1045 př. n. l.)

28

- v první polovině 14. století př. n. l. nové centrum u dnešní vesnice Siao-tchun 小屯村 *Xiǎotún Cūn*
- pozdní šangské období (asi 1290-1046 př. n. l.), známé později jako Jin podle kulturní a politické metropole Jin-i 殷邑 *Yīnyì* („město Jin“)
- *Jin-sü* 殷墟 *Yīnxū* („ruiny Jin“)
- Pchan-keng 盘庚 *Pán Gēng* (vládl asi 1290-1263 př. n. l.)
- v desátém roce své vlády sem přestěhoval veškeré šangské obyvatelstvo

Dynastie Šang (asi 1600-asi 1045 př. n. l.)

29

- jméno Jin dostalo město a pozdní šangské období až za dynastie Čou
- Ta-i-Šang 大邑商 *Dà yì shāng* („Velké město Šang“)
- Šang-i 商邑 *Shāng yì* („Město Šang“)
- oba tyto názvy jsou doloženy v nápisech na věštebných kostech
- podle archeologických nálezů zde byla původně vesnice, jež existovala již kolem 5000 př. n. l.
- postupně vzniklo skutečné velkoměsto, které svou výstavností a rozlohou vyvolávalo úžas současníků i obdiv pozdějších pokolení

Dynastie Šang (asi 1600-asi 1045 př. n. l.)

30

- ještě na počátku 1. století př. n. l., tedy asi tisíc let po pádu města, popsal jeho pozůstatky historik S'-ma Čchien
- v roce 2006 byla archeologická lokalita Jin-sü zapsána na Seznam světového dědictví UNESCO
- odkryto na 14 královských hrobek šangských panovníků a jejich manželek a lokalizováno na 2 000 dalších hrobek
- nalezeny i důkazy o výrobě „primitivního porcelánu“ ze směsi kaolinu, draselného živce a křemene

Dynastie Šang (asi 1600-asi 1045 př. n. l.)

31

Dynastie Šang (asi 1600-asi 1045 př. n. l.)

32

- Wu-ting 武丁 *Wūdīng* (vládl asi 1250-1192 př. n. l.)
- věšebné kosti, monumentální hrobky, početné pohřby obětí i „pohřby“ vozů
- četná pohřebiště i obytné oblasti a dílny se zčásti zahlabenými domy, avšak žádné hradby
- základy v extrémním případě o rozměrech 14,5 x 18 metrů patrně nesly paláce nebo chrámy

Dynastie Šang (asi 1600-asi 1045 př. n. l.)

33

- královna Fu-chao 妇好 *Fù Hǎo* (zemř. kolem 1200 př. n. l.), jedna z manželek krále Wu-tinga
- jediná nevykradená hrobka špičky šangské elity
- půdorys 4 x 5,6 metru a hloubkou 7,5 metru
- v hrobce se našlo 1600 kilogramů bronzových předmětů v podobě 195 nádob různých typů a velikostí, 271 zbraní, nástrojů a jiného náčiní
- obsahovala největší sbírku nefritu (755 předmětů), mezi tím četné neolitické předměty, jež musely být už v době uložení do hrobky staré tisíc let (zejména z kultur Lung-šan, Liang-ču a Chung-šan)
- 110 předmětů z mramoru, tyrkysu a jiných kamenů, 564 artefaktů z vyřezávaných kostí a mnoho dalšího

Dynastie Šang (asi 1600-asi 1045 př. n. l.)

34

Z hrobky královny Fu-chao

Dynastie Šang (asi 1600-asi 1045 př. n. l.)

35

- nádoby typu *fang-ting* 方鼎 *fāngdǐng* (čtverhranná nádoba na obětiny), vážící více než sto kilogramů
- největší nádoba tohoto typu však byla nalezena v hrobce „královny-matky Wu“ (*Chou-mu Wu* 后母戊 *Hòumǔ Wù*), manželky krále Wu-iho 武乙 *Wǔ Yǐ* (vládl asi 1147-1112 př. n. l.)
- výška: 133 cm, váha 875 kg
- nápis s posmrtným jménem královny

Dynastie Šang (asi 1600-asi 1045 př. n. l.)

36

- stovky jehlic do vlasů, tři hřebeny z nefritu nebo kostí
- čtyři bronzové sekery, s nimiž se patrně prováděly rituální popravky lidí a zvířat, více než devadesát dýkovitých zbraní, šest předmětů připomínajících luky odpovídají informacím na věštechbých kostech, podle nichž pohřbená Fu-chao osobně vedla polní tažení
- další nápisy svědčí o tom, že pod jejím vedením probíhaly významné rituální obřady.
- četné bronzы v hrobce nesou jméno zesnulé

Dynastie Šang (asi 1600-asi 1045 př. n. l.)

37

- za nález hrobky královny Fu-chao vděčíme zejména první čínské archeoložce Čeng Čen-siang (郑振香, * 1929)
- *'First Lady of Chinese Archaeology'*

Dynastie Šang (asi 1600-asi 1045 př. n. l.)

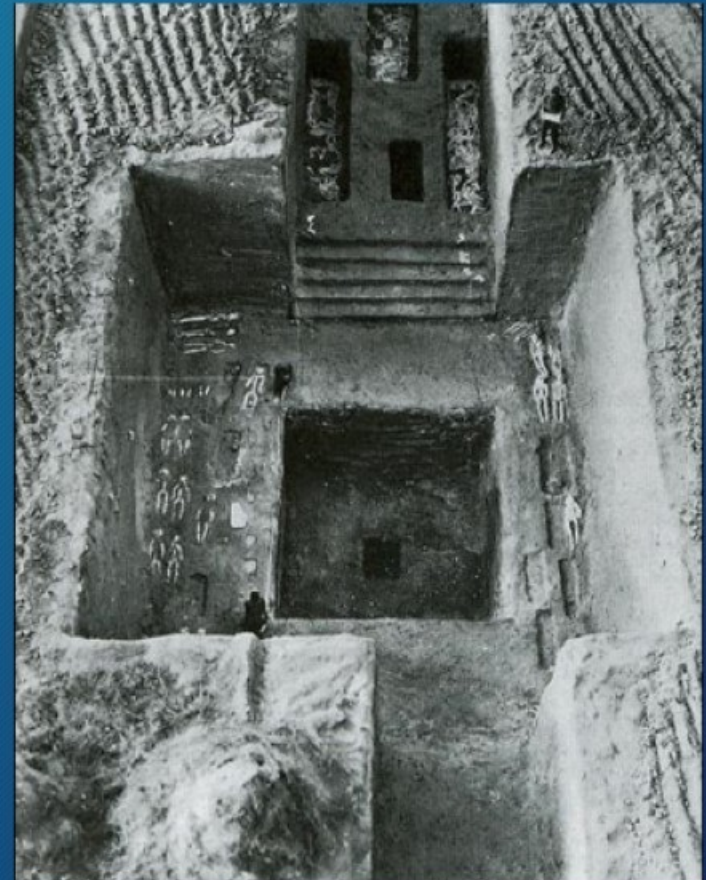
38

- druhá významná lokalita fáze An-jang, Si-pej-kang 西北岗 *Xīběigǎng*, svým přídomkem „královský hřbitov“ jasně odkazuje na nálezy na ploše 450 x 250 metrů
- kromě asi 1400 obětních jam s kostrami osob, jež dobrovolně nebo z donucení provázely vysoce postavené osobnosti až do smrti - v jednotlivých případech přes tři sta osob v jedné jámě -, odkryto třináct obrovských hrobek, proti kterým se poslední příbytek královny Fu-chao jeví spíše skromný
- zbudovány pro členy královské rodiny, nejznámější z nich mohla patřit dokonce Wu-tingovi, prvnímu historicky doložitelnému vládci na území Číny
 - za něj dosáhla moc šangského království zřejmě vrcholu - Šangové si vojensky podřídili nejen své sousedy, ale i státy vzdálené přes 1 000 kilometrů od hlavního města (např. lokalita Šu-fu-tchun v provincii Šan-tung na východě Číny)

Dynastie Šang (asi 1600-asi 1045 př. n. l.)

39

- hrobka krále Wu-tinga včetně ramp a komor měří 66 metrů od severu k jihu a 44 metry od východu k západu
- hrobová šachta, k níž vedou rampy, je hluboká 10,5 metru a měří 15,9 x 19,5 metru, v každé z devíti jam na pohřební výbavu se nacházela kostra muže, snad strážce, a psa, jakož i čepel dýky
- dřevěná hrobová komora měla stejně jako šachta sama tvar kříže a výšku 3 metry
- když se hrobka otevřela, po rakvi i pohřbeném nebylo ani stopy

Dynastie Šang (asi 1600-asi 1045 př. n. l.)

40

- mimo hrobovou komoru, patrně naplněnou pohřební výbavou, byly na mnoha dalších místech objektu pohřbeny desítky lidských obětí a uloženy artefakty
- mimo hrobku se také nacházejí jámy s oběťmi, mezi nimi sedm koní, z toho čtyři bohatě vyzdobení, kteří zřejmě táhli vůz zesnulého
- celkem bylo v králově hrobce a jejím okolí pečlivě pohřbeno minimálně devadesát lidských obětí s neporušenými těly v rakvích a částečně s vlastní výbavou
- dále se našlo asi sedmdesát obětí, st'atých anebo jinak násilně připravených o život, pohřbených bez rakve a výbavy

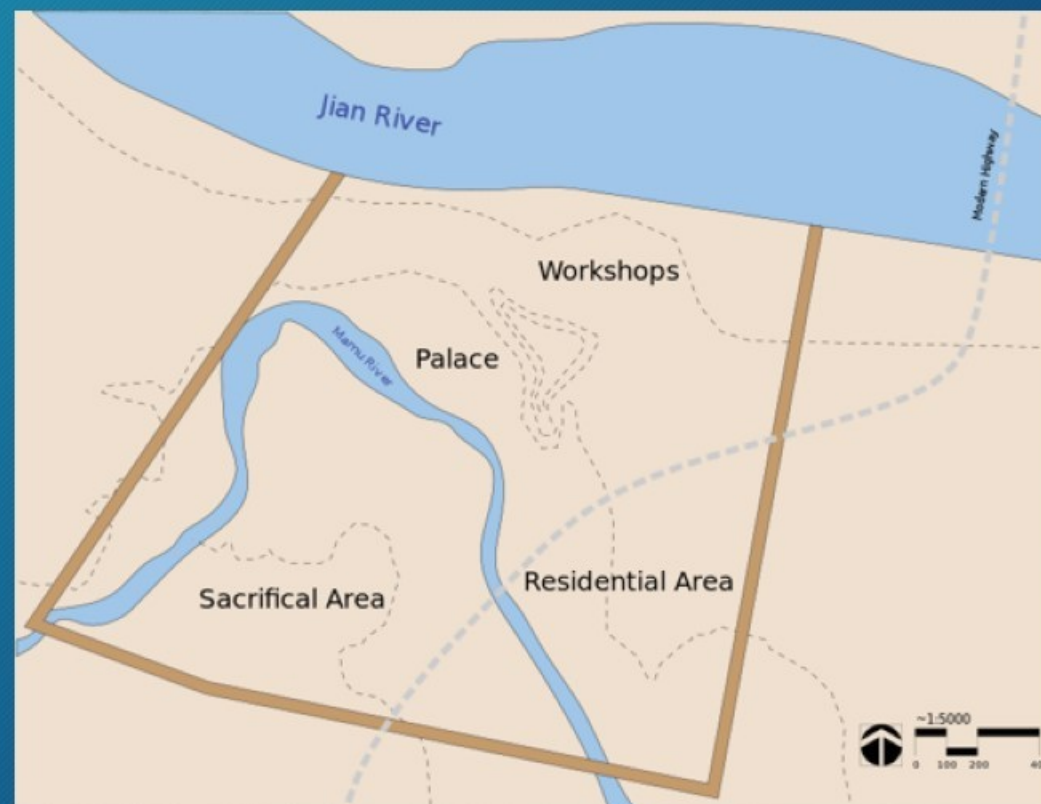
San-sing-tuej 三星堆遺址

41

- San-sing-tuej 三星堆遺址 *Sānxīngduī yízhǐ*
- Kuang-chan 廣漢市 *Guǎnghàn shì*,
Čcheng-tu 成都市 *Chéngdū shì*
- kultura Šu 蜀 *Shǔ* (13.-10. století př.
n. l.)

*Zlaté pouzdro na dřevěné žezlo/berlu
panovníka*

San-sing-tuej 三星堆遺址

42

- nejstarší vrstvy tohoto naleziště jsou datovány do období 2800-2000 př. n. l., tedy období neolitu
- mladší vrstva do doby počátku dynastie Šang, kolem 1600 př. n. l.
- nejzajímavější nálezy pocházejí z nejmladší vrstvy z konce dynastie Šang a začátku dynastie Čou
- bronzová figura muže v životní velikosti, vážící 180 kilogramů a stojící na sedmdesáticentimetrovém podstavci
- tři velké bronzové masky
- 41 bronzových hlav, z nichž dvě jsou potaženy zlatou fólií

San-sing-tuej 三星堆遺址

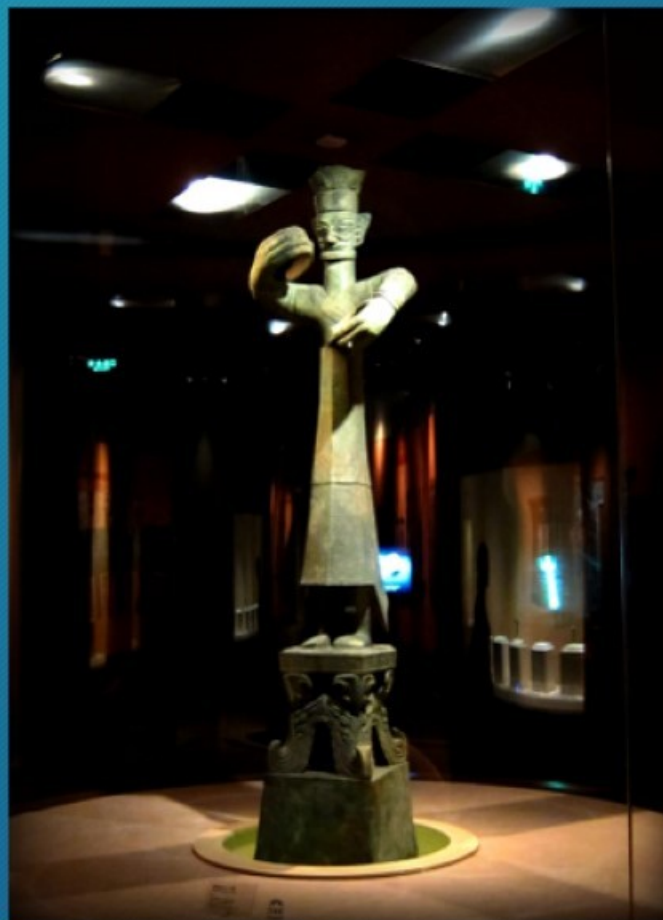
43

Strom života

Bronzový oltář

*Stojící postava
šamana / kněze?*

San-sing-tuej 三星堆遺址

44

Maska zobrazující snad Cchan-cchunga 蚕丛
Cáncóng, prvního polomytického panovníka Šu
(„vládl“ kolem 1600 př. n. l.), považovaného
později za zakladatele hedvábnictví

San-sing-tuej 三星堆遺址

45

- kultura doby bronzové v jihozápadní Číně reprezentovaná nalezištěm San-sing-tuej je jedním z mocenských center vyvíjejících se na území Číny souběžně s dynastiemi Šang a Čou
- království (ztotožněné se starověkým královstvím Šu známým z čínských pramenů) náhle zaniklo po přibližně 1000 letech
- archeologické vykopávky z 80. a 90. let 20. století vynesly na světlo vedle zmíněných bronzových soch a masek i ruiny několika měst a výrobky z nefritu i zlata, keramiku a další předměty

San-sing-tuej 三星堆遺址

46

甲骨文、金文「蜀」字图录

INSCRIPTIONS OF [SHU] ON ORACLE BONES AND BRONZES

San-sing-tuej 三星堆遺址

47

Dynastie Šang (asi 1600-asi 1045 př. n. l.)

48

- pohřby vozů i s koni a vozataji nebo jezdci
- v některých případech byly s vozy pohřbeny i zbraně, v jiných však nikoli - jednalo se o civilní či válečný vůz?
- kuň nepochází z Číny a do An-jangu se pravděpodobně dostal z Vnitřního Mongolska přes severní Čínu
- v An-jangu se před používáním koní jako tažných zvířat zřejmě nepoužívali ani oslové, skot či jiné zvířectvo
- věštbé nápisy z pozdní fáze, z doby posledních devíti z třiceti králů
- nejvýznamnější svědkové k zodpovězení četných otázek, například z oblasti státu a společnosti, hospodářství, náboženství i vojenství a válečnictví

Dynastie Šang (asi 1600-asi 1045 př. n. l.)

49

- věšebné nápisy či nápisy na želvích krunýřích a zvířecích kostech (čínsky *t'ia-ku-wen* 甲骨文 *jiǎgǔwén*)
- divinačnímu (věšebnému) rituálu předsedal věštec, jenž byl často totožný s králem, jindy zase patřil k jeho úzkému kruhu
- stanovil, o čem se bude věštit, a kost na místě, kde byla opatřena otvorem, rozpaloval tak dlouho, až pukla
- puklinu pak interpretoval jako odpověď orákula, které slibovalo v různých stupních buď „štěstí“, nebo „neštěstí“, a oznámil svůj výklad
- teprve po interpretaci puklin byly kosti opatřeny nápisy
- některé nápisy jsou vytřeny rumělkovou nebo černou tuší

Dynastie Šang (asi 1600-asi 1045 př. n. l.)

50

- proces výroby tuše (Britové, kteří se s ní poprvé setkali v Indii, jí dali jméno „*Indian ink*“) byl na území Číny znám již v neolitické době v polovině 3. tisíciletí př. n. l.
- v muzeu kultury Pan-pcho (asi 4800-3600 př. n. l.) je vystaven nález kamene na roztírání tuše (š'-jen 石砚 *shíyàn*)

Dynastie Šang (asi 1600-asi 1045 př. n. l.)

51

- informace dělí se na čtyři části
- úvod jmenuje den věštby, určený podle šedesátidenního cyklu, a jméno věštce, například:
 - ❖ „V (den) *kuej s'* 癸巳 *guǐsì* vytvořil král pukliny (na kosti) a věštil.“
- druhou část představuje dotaz, například:
 - ❖ „Nedojde v (následujících) deseti dnech k nějakému neštěstí?“
- následuje prognóza, tedy předpověď, kterou král vyvodil z puklin a jež zněla třeba takto:
 - ❖ „Král zhodnotil pukliny a pravil: ‚Šťastná předpověď.‘ “
- závěr tvoří ověření orákula

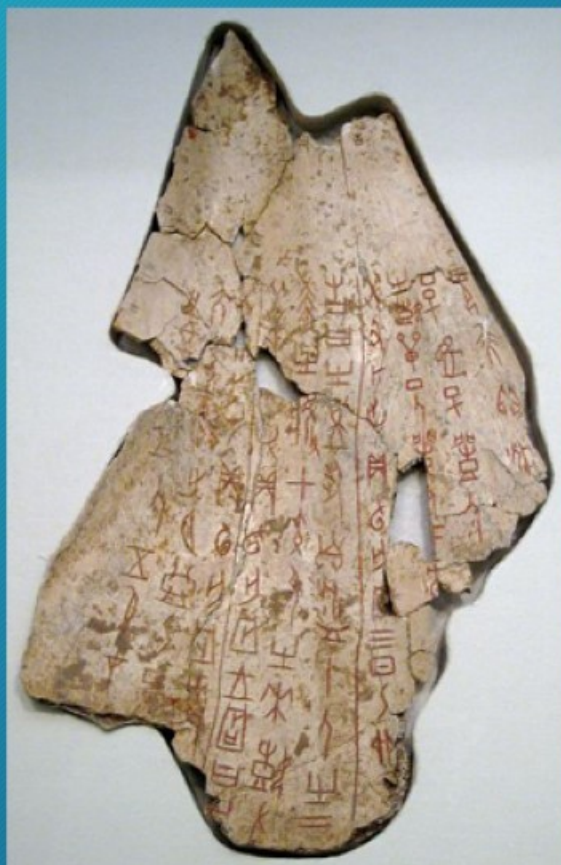
Dynastie Šang (asi 1600-asi 1045 př. n. l.)

52

- relativně rozsáhlé, nemusí bezpodmínečně prokázat správnost králova výkladu, jak ukazuje následující příklad, kdy dotaz zněl, zda se osoba zvaná „Hadí oči“ vyléčí z nemoci:
 - ❖ „12. dne, *i* (*wej*) 乙未 *yǐ wèi*, Hadí oči vskutku (se uzdravily); 17. dne, (*wu*) *jin* 戊寅 *wù yín*, Hadí oči opět onemocněly a v noci, když (den) *i* *wej* přecházel do (dne) *ping šen* 丙申 *bǐng shēn* (Hadí oči) zesnuly.“
- koncem 19. a počátkem 20. století vzbudily věšebné kosti zájem učenců a nezačaly se cíleně vykopávat
- bylo nalezeno asi 150 000 popsaných fragmentů, převážně z hovězích lopatek a želvích břišních krunýřů (plastronů)

Dynastie Šang (asi 1600-asi 1045 př. n. l.)

53

Dynastie Šang (asi 1600-asi 1045 př. n. l.)

54

- dosud nalezené věšebné kosti pocházejí z doby posledních devíti šangských králů a tuto dobu nedokládají rovnoměrně
- více než polovina svědectví pochází z Wu-tingova období (kolem 1200 př. n. l.) a představuje maximálně jednu generaci
- přesné časové určení jednotlivých věšeb je takřka nemožné, neboť na kostech je sice pečlivě zaznamenán den dotazu, chybějí však další údaje, například královo jméno nebo dokonce rok jeho vlády
- stále ještě velice mnoho z více než čtyř tisíc identifikovaných znaků nebylo jednoznačně rozluštěno a jejich výklady se často značně rozcházejí
- čínské písmo je prokázáno až pro období kolem roku 1200 př. n. l.

Dynastie Šang (asi 1600-asi 1045 př. n. l.)

55

- na mnoha kostech nachází znak později označující „bambusové destičky“, na něž se psalo, nebo „písemnosti“ (*cche* 册 *cè*)
- možná se psalo nejen na trvalé nosiče písma - bronz a kosti, ale i na pomíjivé materiály, jako jsou bambusové destičky
- nebo se tento málo trvanlivý materiál používal pro záležitosti všednějšího rázu, než bylo dotazování orákula a komunikace s předky